

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

İşıqlı Atalı

Azərbaycan tarixində özünəməxsus yeri olan, dünya hərbi tarixində möhtəşəm döyüşçü kimi və bənərsizliyi ilə yeni bir səhifə yaradan Babək Xürrəmdinə müxtəlif yanaşmalar var. Babəkin dünyagörüşü Zərdüştu ruhu ilə sıx bağlıdır. 22 il əzəmətli xəlifəti ilə döyüşən, qətiyyət sarsılmayan, əksinə, xəlifəti sarsıdan bir güc kimi Babək türkün özəmətinə, yenilməzliyini sübut etdi. Düşündürücüdür: türkün başına bu qədər fəlakətlər gəlib, onu zaman-zaman yox etmək istəyiblər, olmayıb, Zərdüştu, Babək, Nəsimini, Səttarxanı və b. verib. Həqiqətdir ki, hələ də tarixi-ulusal dəyərlərimizə yiyə dura bilmirik, istənilən ölkədə yararlanırıq. Babək Xürrəmdin yenilməzliyinin ömrümüzə ölməyə çevrilməsi üçün nə etməliyik? Bu gün Azərbaycana – Bakıya ayaq basan əcnəbi görəsən, Babək kimi yenilməz qəhrəmanın Vətəninə gəldiyini hiss edirmi, daha doğrusu, biz gələnlərə bunu hiss etdirə bilirikmi? Çağımızda Babək mövzusunda istər-istəməz yeni səviyyədə, daha yaradıcı yəndə yanaşmağımız önəmlidir. Babək yenilməz türk sərkərdəsi, filosof, habelə Xürrəmdinlik inancının yaradıcısıdır. Düşünmək olar, Babəkin həm də kitabları varmı, ancaq ərəblər Bəzz qalası işğal edərkən ondan demək olar, heç bir soraq qoymayıblar. Babəkin İslam dünyabaxışına yox, o dövr ərəb hakimiyyətinə qarşı olması düşüncəsi məntiqsizdir, çünki ərəblər Azərbaycana konkret dini dünyabaxışla gəlirdilər. Babək isə yurdunu azad görmək istəyir, yad, yabançı baxışların ulusun içinə gəlməsinə qarşı çıxırdı. Onu döyüşdən-döyüşə aparandan da bu idi. Əgər Babəkin təhqirəmiz şəklində edamı ilə hər şey qurtarsaydı, dərd yanırdı. Əslində Babək hərəkəti faktiki olaraq məğlubiyyətə düşər olduqdan sonra yüzillər boyunca ərəb tarixçiləri Xürrəmdinliyin etkisini heç ələmə, Babəki bir tarixi sima kimi aşağılamaq yönündə ardıcıl iş görüblər. Babəklə bağlı nə yazılıbsa, hamısı ərəb qaynaqlarındadır. Babəkin şəxsiyyəti, xürrəmliyin fəlsəfəsi, istəkləri, bütövlükdə Uslumumuzun özgeçilliyə qarşı böyük dirənişi ilə bağlı özümlükünün yazıldığı, bu gün yararlına biləcəyimiz az şey var. Yağlarımız iradəmizi sarsıtmaqdan doymayıb, bu böyük dirənişlə bağlı nə varsa, hamısını məhv edib, Babəkin qudsal yolu, igidliyi ilə ilgili ləyaqətsiz sözləri yazıb saxlayıblar. Babək gedib ərəbin yurdunu tutsaydı, orada ərəbləri qırsaydı, onda ərəbtarixçilərinin yazdığından da doğru olardı. Bəs Babəkimizin başçılığı altında ulumumuz yad, yağı, soyumuzu kəsənə qarşı necə

Sən həmişə bizimləsən, Babək!

davranmalıydı? Özüni bütün varlığıyla ortaya qoymuş, böyük gələnlər yiyəsi, uca dəyərlər yaratmış Türk ulusu üçün başqasının qoltuğunda yaşamaq ölüm sayılmazdı? Bu gün Babəki ruhumuzun işığında daha yaxşı tanımalıyıq. Onu hər cür böhtanlardan, çirkəblərdən qorumalıyıq. Babəkin məşhur "Bir gün azad yaşamaq qırx il rəzil qul kimi yaşamaqdan daha şərəflidir" kəlamı çox şey deyir. Babəklə ikili yaşamaqdan azad olmağımız gərəkdir, çünki o, Uslumumuzun hər anlamda azadlığı uğrunda döyüşürdü. Bu böyük qəhrəmanımız haqqında uydurulan bütün yalanlara dözmüşük, indi də dözüürük. Niyə? Çünki özümlük ola bilmirik. Babək - birzülüyümüzün təsdiqidir, yenilməzlik ünvanıdır. Babək hər şeydən öncə ruhaniyyət hadisəsidir, xalqın öz dünyabaxışının ifadəsidir. Bu səbəbdən o, özündən gerçək baxımdan qat-qat güclü yağıya qarşı inamıyla döyüşürdü. İnsanlarımız yadlıqlara dirəniş məqamına yüksəlməlidirlər. Bu işə bütöv şəkildə yalnız İnam Atanın (Asif Atanın) Mütləqə İnam Dünyabaxışı ilə baş tuta bilər. Gerçək imkandan artıq imkanımız içimizdə həmişə var, onu üzə çıxarmalıyıq. Babək haqqında daha ciddi, ruhlı sənət əsərləri yaranmalıdır. İncəsənətin bütün sahələrində Babək mövzusunda yenidən müraciət olunmalıdır. Babəklə bütün varlığımızla yiyə durmalıyıq. Ata Babəki Azadlıq peyğəmbəri sayırdı. Sən həmişə bizimləsən, Babək! Atanın Babəkliklə bağlı içsəsinə "Türküstan"ın oxucularına sunuram.

İnam Ata (Asif Ata) Babəkliyimiz - Xürrəmdinliyimiz

I. Fərəh İnamı

Babək Ləzzət İnamı yaratmamışdır. Fərəh İnamı yaratmışdır. Ləzzət İnamçısı 23 il Xəlifətlə döyüşməzdi – ləzzətindən keçməzdi, – Babək özündən keçmişdi.

Babək İnamının Yazılanı məhv ediblər, ancaq Babək əməli gəlib bizə çatıb. Babək əməli əsasında Babək İnamını fəhm etmək olar. İnsan Dünyaya Fərəh üçün gəlib, ən böyük Fərəh isə – Azadlıqdır. Azadlıq – İnamın özünəməxsusluğu, özünəməxsusluğu, özündən asılılığıdır.

Azadlıq – İnamı İnamdan kənarda ki Zoraki qüvvəyə yox, özünə tapşır. Azadlıqda – İnam Aqibətini özü yaradır, ömrünü özü Yazır, özündən kömək dileyir, – əfsanələrdən, xurafətdən, xülyadan yox; özünə əl uzadır – əfsanələrə, xurafətə, xülyaya yox; özünə çatır – əfsanələrə, xurafətə, xülyalara yox; həqiqətə inandır – cəfəngiyyəyə yox; Azadlıqdan böyük cənnət tanımır, əsarətdən böyük cəhənnəm; Xeyirdən böyük mükəfat tanımır; Şərdən böyük ceza.

Azadlıq insanı müqəddəs Fərəhə qerq edir.

O, Yenilməzlik Tələbidir – Zora əylənmək, özümüliyyə qorumaq – Vüqarı, Ləyaqəti

Xalq – İnamın Müqəddəs Mənlidir. Yenilməzlik – müqəddəs Mənlidir qo-

ruma qdır.

Yenilməzlik uğrunda döyüş İnamı Müqəddəs Fərəhə qerq edir.

Zora yenilməmək, Zoru yenmək – Müqəddəs Fərəhdır.

Təbidir ki, Babəkin Fərəh İnamı – Xəlifət İnamına daxilən, üzvi surətdə, qəti şəkildə zidd idi, onu kökündən sarsıdırdı.

Xəlifət Babək Peyğəmbərliyi və qəhrəmanlığından dəhşətə gəlmişdi.

Peyğəmbərlik ilə Qəhrəmanlığın misilsiz birliyi yaranmışdı və bu birlik başı Bağdadla, ayağı Hindistanda olan Xəlifət Həşəmətinə yerindən oynadırdı.

II. Şirvinlik

Babək daxilində Şirvin gəzdirdiyinə inanırdı. Şirvin qədim Şərq Allahlarından biriydi və insandan kənarda yox, insanda yaşayırdı. İnsanı yaratmamışdı, ancaq onu Allahlığa – İlahi qüdrətə çatdırırdı, – hər dövrdə bir Şəxsin ömründə zü-

hur edirdi, – Xürrəmlər zamanında Babəkin aqibətinə düşmüşdü. Rəmzi biçim Ruhani həqiqət söyləyirdi. Allahlıq insandan kənarda deyil, insandadır. İnsan öz mahiyyətinə görə İlahi xilqətdir: bu İnam Babəkə – Möhtəşəm Yağıyla döyüşən Peyğəmbərə və Qəhrəmana gərəkdir.

Bu müqayisədə üstünlük Babəkin tərəfindədir.

Spartak Roma İmperiyasıyla bir il döyüşdü, Babək Xəlifətlə 23 il. Spartakın məqsədi Roma imperiyasını yox etmək deyildi: Vətənə – Frakiyaya qayıtmaq idi.

Babəkin Məqsədi – Xəlifəti – Xəlifətçiliyi yer üzündən silmək idi.

Spartak – Üsyən yaradıcısıydı, Babək – İnam yaradıcısı.

Spartak da Babək kimi Azadçıydı – ancaq Babək Azadçılığı İnam səviyyəsindeydi.

V. Babək və Əfşin

Babək də Xəlifətlə qarşıydı, Xəlifət sərkərdəsi Əfşin də.

Babək Xəlifətin Mövcudluğuna, mahiyyətinə – İnamına, İdrakına, Əxlaqına, İradəsinə qarşıydı, Əfşin – hakimiyyətinə. Babəkin İdeali – Azad İnam, Azad

İdrak, Azad Mənaviyyət, Azad İradə – Azad Yurd idi, Əfşinin İdeali – Fəhərdən Azad olmuş Sasani İranı.

Babək Xəlifətlə açıq döyüşürdü, Əfşin gizli.

Əfşin Babəkə birləşmək istəyirdi; Babək Əfşinlə birləşmədi; Sasani İranı daxilində Azərbaycan Müstəqilliyinə kü-

Babək Şirvinin qulu deyildi, o, Şirvine itaət etməzdi. Şirvindən qorxmurdu, Babəkin üzərində Şirvin hökmdarlığı durmurdu; Şirvin Babəkin qəlbində, ağlında, eməlində yaşayırdı.

Babək özünü Allah sayırdı, bununla da ulvi bir həqiqəti izhar edirdi: İnsan özü Allahdır, onu yenmək, əzmək, tapdamaq olmaz: daxilə Allah gəzdiren üçün mümkün olmayan əməl yoxdur, bu səbəbdən də Xəlifət adlanan Azmanla döyüşmək olar, Qüdrət sınırdan Zoru sındırmaq olar, daxilində Şirvin gəzdiren Fəhəlik Dünyasına qarşı dura bilər: – Dünyanı əyənlərə əylənmək İnadı yaradırdı Şirvinlik Babəkə – Ərdəbildə Şirvin zühur etmişdi, Bəzz qalası Ucalığında dayanan, Dəhşətə döyüşən.

III. Babəklik – Məzdekəlik

Babəkiliyi Məzdekəliyin davamı sayırlar. Əslində isə Babəkliklə Məzdekəliyi yalnız Zərdüştlüyün Ümumi İdeyası – Hümmüzdə Əhrimənin, İşıqla Qaranlığın Döyüşü birləşdirir: həm Babək, həm də Məzdekə Zərdüştlük İnamına tapınırdılar.

Məzdekə Ümumi Mülkiyyətə bel bağlayırdı, Babək Ümumiçiliyi Fərziyyədir. Babəkçilikdə Hümmüzdə İşıqlı müqəddəs Fərəhə çevrilmişdi: bu Fərəh Xəlifət Etiqadı adlanan Qaranlığa qarşıydı. Babək Qəhrəmanlığı Peyğəmbərliklə ten idi. Babək Yurdunu Xəlifət əsarətindən – Cəhəletindən xilas edirdi, İnsanları İtaət Fəlakətindən qurtarırdı: Azad Ağıl, Azad Ürək, Azad İradə uğrunda döyüşürdü.

Babək təkə üsyənçi kimi anlamaq – səhvdir, Babək – İnamçıydı, Etiqadçı, Ruhquydu: o, Xəlifətçiliyi İnsan Aqibətindən silmək istəyirdi. Məzdekə Zərdüştlüyə arxalanan Üsyənçi idi. Babək Zərdüştlükdə Yüksələn Peyğəmbər idi, həm də peyğəmbərə Qəhrəmanlıq bəxş olunmuşdu.

IV. Babək və Spartak

Babək Spartakla müqayisə edirlər.

İndə Azadlıq – elə Allahlıqdır.

Hürufilər «İnsan – Allahdır» deyirdilər; mahiyyətə Babəkə xas olanı deyirdilər.

Babək «İnsan qəlbi – Göydür!» demirdi, ancaq Mənaviyyət Azadlığı uğrunda döyüşürdü.

Hürufilər «İnsan Qəlbi – Göydür!» deyirdilər. Mahiyyətə Babəkə xas olanı deyirdilər.

Babək «İnsan sifəti Müqəddəs Kitabdır» demirdi, ancaq İnsan ləyaqəti uğrunda döyüşürdü.

Hürufilər «İnsan sifəti müqəddəs Kitabdır» deyirdilər, mahiyyətə Babəkə xas olanı deyirdilər.

Babək «İnsan kainatın Ali nəticəsidir» demirdi, ancaq İnsan Vüqarı uğrunda döyüşürdü.

Hürufilər «İnsan kainatın Ali nəticəsidir!» deyirdilər, mahiyyətə Babəkə xas olanı deyirdilər.

Hürufilərin İnsan İnamı Babəkin Azadlıq İnamına Doğmadır.

Babək Hürufilər arasında Müqəddəs Bağlılıq var.

VIII. Babək - Füzuli

Babək Fərəhi – Füzuli Eşqində yaşayırdı. Eşq Füzulidə Əzabıyla, məşəqqətiylə, Dəhşətiylə, Yanğısıyla Kamillik yoludur: Füzuli Eşq beləsindən çuşa gəlir, onu çağırır, ona qovuşur; Yanmaq Fərəhinə çevrilir Eşq Füzulidə; Müqəddəs Kəder Sahibidiri Füzuli – Mahiyyətə Fərəhlidir.

Füzuli Kəderinin Mənası – Fərəhlidir.

Füzuli Kəderində Babək Fərəhi yaşayırdı.

IX. Babək - Muğam

Muğam Müqəddəs Fərəh yoludur. Mütləqə qovuşma vasitəsiylə Müqəddəs Fərəhə çatmaqdır.

Dünya qəmini anlamaq Fərəhidir. Şərfə döyüş Fərəhidir.

Müqəddəs hiddət Fərəhidir.

Müqəddəs heyrət Fərəhidir.

Muğam Ali İnsanilik vəsfidir, bu səbəbdən də Müqəddəs Fərəh izharıdır. Babək Ruhıyla təndir.

X. Aqibət

Misilsiz böhtanlara mürəz qalıb Babək.

İnamını nəşəlik, haramlıq, zinalıq kimi qələmə veriblər. «Xürrəmi»-liyi Fərəhçilik kimi yox, ləzzətçilik kimi anladılar. Döyüşünü qatillik, qəddarlıq, talançılıq, quldurluq kimi təqdim ediblər.

Çünkü qorxublar.

Əvvəl Babəkin özündən, sonra Xatirəsindən.

Bu səbəbdən də əvvəl özünü, sonra xatirəsini şaqqalayıblar.

İndi də qorxurlar.

Ruhundan qorxurlar.

İtaət İnamından qorxmurlar.

Azadlıq İnamından qorxurlar.

XI. Görəklik

Fərəh İnamı gərəkdir Yurdumuza, Şərqiyyə, Dünyamıza.

Fərəh Müqəddəsliyi gərəkdir. Müqəddəs Fərəh gərəkdir. Babək Ruh gərəkdir.

25 İşıqlı Ayı, 14-cü il (may, 1992)

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə çap olunur